

Hysterisk seksualitet

Hysteri-epidemien inntar Europa rundt 1880. En av filmene i overgangen til det nye året er den britiske romantiske komedien *Hysteria*, regissert av Tanya Wexler. Rammen er viktariatidens London, der kvinnelig seksualitet ikke hadde noe navn. På denne tiden formelig vrimlet det av hysterikere som led av "insania hysterica" på anstaltene og i den litterære verden. Hysteri var en samlebetegnelse for søvnløshet, stress, depresjon, aggresjon, uforklarlige lammelser, kramper, spasmer og besvimelser kombinert med lystløgneri, overfølsomhet og annet som gjorde – særlig kvinner – «vanskelige». I de «alvorligste» tilfellene anbefalte datidens leger fjerning av livmoren. Men selv om kvinner utvilsomt dominerte denne diagnosen, skriver Hilde Bondevik i boken *Hysteri i Norge et sykdomsportrett*, basert på hennes doktoravhandling, at 1800-tallets hysterikere ikke bare var seksuelt frustrerte borgerfruer, slik filmen *Hysteria* gir inntrykk av. Hysteri var utbredt også i arbeiderklassen. Menn og barn kunne også bli diagnostisert som hysteriske.

Hysteriet kan forstås som et kroppsliggjort opprør mot marginalisering, hevder Bondevik, som har analysert hysteri i medisinske fagbøker, sykejournaler og samtidens skjønnlitteratur. Også intellektuelle var fascinert av den gåtefulle sykdommen. Sigmund Freud, Bjørnstjerne Bjørnson og August Strindberg var blant mange av Europas åndsmennesker som strømmer til sykehuset La Salpêtrière i Paris, der det moderne hysteriets "far", legen Jean-Martin Charcot, iscenesatte spektakulære forestillinger med hysteriske pasienter som objekter. Ibsen skriver om hysterikeren Hedda Gabler. Også Nora Helmer i *Et Dukkehjem* og Ellida Wangel i *Fruen fra Havet* har trekk og symptomer som ble oppfattet som hysteriske. Diagnosen gullalder varte visst helt til 1915, med en særlig intens periode de siste to tiårene før århundreskiftet, som også er filmen *Hysterias* samtid.

Filmen handler kort og godt om hvordan to kreative menn [sic.] finner opp det tekniske botemidlet mot kvinners "hysteri". I filmen fremstilles diagnosen som resultat av påtrengende kjedsomhet: Innesperret i private hjem, uten meningsfulle utfordringer, politiske rettigheter eller plikter – med påtrengende kåthet som symptom, i et samfunn som mente kvinner var ute av stand til å føle seksuell lyst. Men så kommer altså vibratoren/dildoen på banen eller bedre sagt, markedet, og hjelper kvinnene ved egen hånd til å oppnå den etterlengtede "hysterical paroxysm", senere kjent som orgasme, slik at de slipper å få skåret ut livmoren og bli innesperret på sinnsykeanstalt. Herved tar kvinnene bokstavelig talt saken i egen hånd i stedet for å overlate den til inkompetente menn med mangelfullt utviklet fingringsteknikk. Kombinert med feministisk kamp for kvinners rettigheter, blir vibratoren i denne filmen fremstilt som universalmidlet mot kvinners angivelige hysteri. Ikke så dum kombinasjon dette med vibrator og feminisme, når jeg tenker meg om, i stedet for å irritere meg over denne romantiske komediens forutsigelige plot, der de feministiske antydningene drukner bak det gjespelige spørsmålet om han får henne og omvendt.

Interessen for seksualitetshistorie samt seksualitetens betydning for psykiatriens og terapiens moderne utvikling, er virkelig i vinden. Samtidig med filmen *Hysteria* går nemlig *A dangerous method* av David Cronenberg. Denne filmen skildrer psykoanalysens og den moderne psykiatriens begynnelse og det intellektuelt og emosjonelt utfordrende forholdet mellom tre historiske personligheter, samlet i Wien: Sigmund Freud, Carl Jung og den "hysteriske" russiske immigranten Sabina Spielrein – kvinnen som både inspirerte og splittet de to herrene.

Og hvilken vei har det gått med "den kvinnelige seksualiteten"? Som vi forstår av de to filmene, har den figurert som metafor for kritikk og opprør helt fra slutten av 1800-tallet, og frem til den seksuelle revolusjonen på 1960-70-tallet, kan vi tilføye. Og så? Vel, noen vil hevde at den kvinnelige seksualiteten har beveget seg fra *forbud* til *påbud*, i hvert fall om vi skal tro NRK's

sexunderholdningsprogram *Trekant* som skrev fjernsynshistorie ved å vise en kvinnelig orgasme med kamera rettet mot underlivet, ved hjelp av – ja nettopp – en vibrator. Pene piker reiser ingen steder uten en vibrator i bagasjen.